

Research Paper

Pathology of Covid 19 Epidemic and Mazandaran Ecotourism Resorts; A Qualitative Analysis

Zahra Pazokinejad¹, *Gholam Reza Khoshfar², Bahar Beishami³

1. PhD, Member of Research Center of Development and Environment of Mazandaran University, Babolsar, Iran.

2. Associate Professor, Department of Sociology, Political Sciences and Community, Faculty of Social Sciences, Golestan University, Gorgan, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Tourism, Research Institute of Cultural Heritage and Tourism, Tehran, Iran.

Citation: Pazokinejad, Z., Khoshfar, Gh.R., & Beishami, B. (2022). [Pathology of Covid 19 Epidemic and Mazandaran Ecotourism Resorts; A Qualitative Analysis (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 13(1), 6-21, <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2022.328401.1662>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2022.328401.1662>

Received: 06 Aug. 2021

Accepted: 22 Feb. 2022

ABSTRACT

The purpose of this study is to identify the damage caused by the corona crisis on the ecotourism business, its aggravating contexts and suggestions for reducing the damage in rural areas of Mazandaran. This research has been done with a qualitative approach and with an interview tool. Purposeful sampling was performed. After 21 interviews, theoretical saturation was obtained. Interviews were conducted in rural areas of Mazandaran province. In the present study, selective believing was used as a validation method. Through direct and various citations, documented, the credibility of the research results was confirmed by the researchers. In this way, the text was reasoned with acceptable quotes. In the extraction and coding section, 57 basic concepts were obtained, which were divided into 5 main categories (economic injuries), 2 main categories (social injuries), and 3 main categories (psychological injuries). The intensifying contexts of corona effects were divided into two main categories. Also, the reduction of income was the most important economic damage and the reduction of the indicators of guarantee and reliability of ecotourism services was the most important occupational damage. Finally, from the perspective of ecotourism homeowners, the most important context for exacerbating the effects of corona on ecotourism, inefficient executive management and lack of job skills, were identified.

Key words:

Ecotourism,
Economic damage,
Creative destruction,
Rural areas,
Qualitative analysis

Copyright © 2022, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract

1. Introduction

T

here have been few studies in the field of corona impacts on ecotourism, which mainly include economic and social consequences for both tourists and the

host community. What is important is that the spread of the Coronavirus cannot be considered a mere medical phenomenon. The outbreak of coronavirus has practically become a social crisis that has not only affected the bodies and individual and collective health but also has had very serious consequences for tourism, especially ecotourism in Iran. The present study seeks to identify the causes, damages and strategies for the re-prosperity

* Corresponding Author:**Gholam Reza Khoshfar, PhD****Address:** Department of sociology, political sciences and community, Faculty of Social Sciences, Golestan University, Gorgan, Iran.**Tel:** +98 (911) 3714782**E-mail:** Khoshfar@gmail.com

of ecotourism with a qualitative approach and from the perspective of the owners of ecotourism resorts in rural areas. In other words, this qualitative study examines the lived and shared experiences of eco-lodge owners about the effects of corona on their livelihood, mental health and social relationships. Therefore, this study seeks to answer three main questions:

A) What damage have the eco-lodge owners suffered from the Corona crisis?

B) From the point of view of the eco-lodge owners, what are the contexts for intensifying the effects of Corona on the ecotourism business?

C) How do eco-lodge owners cope with corona damage?

2. Methodology

This research has a qualitative approach and a non-structured interview has been used as a data collection tool. The sample size is 21 owners of ecotourism resorts in Mazandaran province who have been selected based on purposeful sampling with maximum diversity. The criterion for stopping the interviews was theoretical saturation. Due to the Corona conditions and the closure of the eco-lodges, the owners of the eco-lodges were contacted by the tourism consultants and an interview was sent to the participants via WhatsApp, and they were asked to provide detailed and descriptive answers to the questions and which was sent as an audio file format. The coding of the interviews was done in three stages: open, central and selective. The result of the data analysis is 81 basic concepts, 30 categories, 10 major categories or dimensions and 4 main concepts. Quotations and brevity were used to assess validity.

3. Results

To identify the causes, 19 sub-categories, 6 main categories and 2 core or main concepts were obtained. Causal conditions and aggravating contexts of Corona's effects on ecotourism have been identified as the main concepts. Causal conditions include inefficient executive management and the prevalence of unscientific and specialized ecotourism. Aggravating contexts or conditions also include the unprincipled exportation of ecotourism licenses, weak social trust, economic conditions prevailing in the community, and lack of job skills.

In relation to the damage to ecotourism from the perspective of the owners of ecotourism resorts, 33 subcat-

egories, 10 main categories and 3 core concepts were formed. Economic and occupational harms were the first major concept, which included smuggled tourism or covert hospitality and financial losses, declining quality of ecotourism services, and declining reliability and guarantee capabilities in ecotourism as major categories. The second major category was social harms, which included hot social stigma and negative mental stereotypes. Economic, psychological and physical panic were also included in the main category of psychological trauma.

The solutions included five strategies as main concepts, 12 main categories and 21 sub-categories. Individual solutions include following physical distance and hygienic instructions in ecotourism like in other occupations. Social solutions were mainly related to the development of social networks. Respondents with more work experience in ecotourism believed that ecotourism should be connected like links in a chain and use each other's experiences in times of crisis. The executive strategies mainly refer to the top-down strategies that the respondents expected from the officials and institutions in charge of tourism and ecotourism. Career strategies also included product development through cyberspace or internet marketing and the acquisition of other job skills. Cultural strategies were the last strategies mentioned by the respondents, which included paying attention to the cultural affiliations and natural heritage of the village for the continuation of ecotourism.

4. Discussion

This study aims to investigate the semantic system of eco-lodge owners from the Corona crisis to their employment and social relationships and tries to show how they understand, interpret and evaluate this phenomenon and its consequences. Inefficient executive management was recognized as the most important context for aggravating the effects of Corona on ecotourism, social labeling as the most important social harm, degradation of quality indicators of ecotourism services as the most important occupational harm, and physical panic as the most important psychological harm.

5. Conclusion

Ecotourism is among the thousands of environmental protection projects that create jobs and income and empower rural communities. However, ecotourism like other parts of tourism in the world also suffered the most from Covid 19 disease, such as the SARS epidemic in 2003. The sympathetic participation of tourism officials, social support, strengthening social networks, following health

guidelines, and internet marketing were also recognized as strategies for the resurgence of ecotourism.

Acknowledgments

This article is an excerpt from the postdoctoral course entitled "Study of the effects and consequences of the Corona crisis on ecotourism and identification of coping strategies" which was approved by the Fund for Support of Researchers and Technologists of Iran with the number 99012758 and was implemented with the support of Golestan University.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

تحلیل کیفی آسیب‌های همه‌گیری کووید ۱۹ بر اقامتگاه‌های بوم‌گردی استان مازندران

زهرا پازوکی نژاد^{۱*}، غلامرضا خوش‌فر^۲، بهار بیشمی^۳

۱- دکتری تخصصی جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی، عضو هیئت پژوهشی توسعه و محیط‌زیست دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

۲- دانشیار، گروه علوم اجتماعی و ارتباطات، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران.

۳- استادیار، گروه گردشگری، پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، تهران، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۱۵ مرداد ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۰۳ اسفند ۱۴۰۰

بوم‌گردی مانند هر نوع کسب‌وکار دیگر در گردشگری از پیامدهای منفی بحران کرونا مصون نماند. معمولاً بوم‌گردی به‌عنوان یکی از راهکارهای توسعه پایدار نواحی روستایی قلمداد می‌شود. البته بوم‌گردی نیز همانند سایر انواع گردشگری، امروزه تحت تأثیر ویروس کرونا و پیامدهای منفی آن است. هدف از پژوهش حاضر، شناسایی آسیب‌های ناشی از بحران کرونا بر کسب‌وکار بوم‌گردی، بسترهای تشدیدکننده آن و پیشنهادهایی برای کاهش آسیب‌ها در مناطق روستایی مازندران است. این پژوهش با رویکرد کیفی و با ابزار مصاحبه انجام شده است. نمونه‌گیری هدفمند انجام شد که بعد از انجام ۲۱ مصاحبه با صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی اشباع نظری صورت گرفت. مصاحبه‌ها در مناطق روستایی استان مازندران انجام شد. در تحقیق حاضر، باورپذیر کردن گزینشی به‌عنوان روش سنجش اعتبار استفاده شد. با نقل قول‌های مستقیم و مختلف، به صورتی مستند، باورپذیری نتایج تحقیق از سوی محققان از طریق مستدل شدن متن با نقل قول‌هایی قابل قبول، قابل فهم شد. برای تأیید روایی ابزار سنجش، از گونه‌های روایی و راهبرد استفاده شد. در بخش استخراج و کدگذاری، ۵۷ مفهوم اولیه حاصل شد که در ۵ مقوله اصلی (آسیب‌های اقتصادی)، ۲ مقوله اصلی (آسیب‌های اجتماعی)، ۳ مقوله اصلی (آسیب‌های روانی) جای گرفتند. بسترهای تشدیدکننده آثار کرونا در ۲ مقوله اصلی قرار گرفتند. همچنین، کاهش درآمد مهم‌ترین آسیب اقتصادی و کاهش شاخص‌های تضمین و قابلیت اطمینان خدمات گردشگری مهم‌ترین آسیب شغلی بود. نهایتاً، از دیدگاه صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی مهم‌ترین بستر تشدید آثار کرونا بر بوم‌گردی، مدیریت اجرایی ناکارآمد و فقدان مهارت‌های شغلی شناسایی شدند.

کلیدواژه‌ها:

بوم‌گردی، آسیب‌های اقتصادی، تخریب خلاق، مناطق روستایی استان مازندران، تحلیل کیفی

مقدمه

اقتصادی و تبع آن شرایط اجتماعی و سلامت روان افراد درگیر را تشدید می‌کند. این آسیب‌ها به‌گونه‌ای هستند که مدیریت بهبود را با نوعی شکنندگی مواجه می‌کند و آن هم به‌خاطر محدود بودن منابع مالی و انسانی برای بازآرایی و توسعه گردشگری، ساختارهای ضعیف مدیریتی و عدم برنامه‌ریزی گردشگری است (Basouli & Jabbari, 2021).

بعد از گذشت چندین ماه از همه‌گیری، محدودیت‌های سفر برداشته شده است و صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی با در نظر گرفتن شیوه‌نامه‌های جدید بهداشتی به پذیرش محدود گردشگر اقدام می‌کنند اما باز با موانعی مانند فشار اجتماعی در روستاها، نگرش منفی اهالی روستا با پذیرش گردشگر، نداشتن پشتوانه مالی روستایی، عدم بازپرداخت وام‌های بانکی و ممنوعیت پذیرش گردشگر و استفاده از پس‌اندازهای خانوادگی و صندوق‌های خرد محلی جهت راه‌اندازی و تجهیز خانه‌های روستایی مواجه‌اند

استان مازندران با دارا بودن بیش از سه میلیون گردشگر روستایی در سال، یکی از مقاصد اصلی و مهم گردشگری کشور محسوب می‌شود (Salehi, 2019) و در تدوین سند توسعه گردشگری، توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی در اولویت قرار دارد. با شیوع کرونا در ایران مانند بخش‌های دیگر جهان خدمات گردشگری از جمله بوم‌گردی دستخوش آسیب‌های جدی شد. در سال ۱۳۹۹، بر اساس آمار وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری میزان خسارات وارد شده بر تأسیسات گردشگری ۱۸/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال برآورده شده است. همچنین، جمع خسارت وارد شده بر گردشگری استان مازندران ۵،۱۲۴،۱۳۴ میلیون ریال گزارش شده است. کاهش تعداد بازدیدکنندگان، افزایش بیکاری، تضعیف سود، کاهش سرمایه‌گذاری و بدون پشتوانه رها شدن، اغلب اوضاع

* نویسنده مسئول:

دکتر غلامرضا خوش‌فر

نشانی: گرگان، دانشگاه گلستان، دانشکده علوم انسانی، گروه علوم اجتماعی و ارتباطات.

تلفن: ۳۷۱۴۷۸۲ (۹۱۱) ۹۸+

پست الکترونیکی: Khoshfar@gmail.com

مشوق‌های بیمه‌ای)، مشارکت (افزایش فعالیت‌های شبکه‌ای و زنجیره‌ای)، رسوخ در بازار (بازاریابی الکترونیک)، توسعه محصول (تخصیص اقامتگاه‌ها به یک خانواده، تأسیس فروشگاه آنلاین) و افزایش آگاهی و تبادل اطلاعات (برای مدیریت بحران) راهکارهای مناسب برای رونق اقامتگاه‌های گردشگری در این دوران تعیین شد. **باصولی و جباری (۲۰۲۱)** به بررسی رابطه بین آسیب‌های کرونا بر بوم‌گردی و راهکارهای مقابله با آن با یک رویکرد کیفی پرداختند. این پژوهش به روش کیفی (گراند تئوری) صورت پذیرفته است. داده‌ها با روش نمونه‌گیری گلوله برفی و با استفاده از ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته عمیق با ۱۳ نفر از خبرگان و فعالان صنعت گردشگری شهر همدان گردآوری شد. نتایج این پژوهش بیان کرد که تفسیر پاسخ جامعه میزبان به مدیریت بحران از دریچه تاب‌آوری به تصمیم‌گیرندگان این امکان را می‌دهد تا به‌طور کامل تأثیرات بحران پاندمیک و ویروس کووید ۱۹ بر جامعه و صنعت گردشگری را درک کنند.

ماتیزا^۱ (۲۰۲۰) تأثیر ویروس کووید ۱۹ بر ادراک خطر گردشگران را در قالب روش کیفی با شیوه مرور نظام‌مند بررسی کرده است. این پژوهش، مقالاتی که به‌صورت تجربی بحران‌های بهداشتی و تأثیر آن بر گردشگری و رفتار سفر را مدنظر داشته است تا راهکارهای مقابله با آثار خطر ابتلا در گردشگران شناسایی شود. **چبلی و بن‌ساید^۲ (۲۰۲۰)** به بررسی تأثیرات شیوع کرونا بر نیت و رفتار مصرفی گردشگران پرداختند. ۳۰۸ نفر از گردشگران با روش نمونه‌گیری غیراحتمالی در این پیمایش شرکت داشتند. انتخاب مقاصد گردشگری نزدیک به محل سکونت، اجتناب از مسافرت‌های گروهی به‌خصوص با اتوبوس، انتخاب اقامتگاه‌های که دستورات عمل‌های بهداشتی را رعایت می‌کنند، توجه به بیمه از عوامل مؤثر بر انتخاب مقصد برای گردشگری بود. **هارسانو^۳ (۲۰۲۰)** به بررسی تأثیرات کووید ۱۹ روی بوم‌گردی دریایی در منطقه تیگال^۴ آندونزی پرداخت. روش بررسی کیفی بود و از مطالعات اسنادی برای آشنایی با جزئیات بوم‌گردی دریایی در شهر تیگال و مصاحبه آنلاین با مطلعین کلیدی و کارآفرینان برای کسب اطلاعات درباره تأثیرات شیوع کووید ۱۹ بر بوم‌گردی دریایی استفاده شد. تحلیل یافته‌های کیفی نشان داد که شیوع این بیماری روی میزان درآمد صاحبان مشاغل بوم‌گردی دریایی تأثیر منفی داشت. **چرکائویی^۵ و همکاران (۲۰۲۰)** به بررسی تأثیرات کووید ۱۹ بر بوم‌گردی در مراکش پرداختند. این بررسی با رویکرد کیفی انجام شد و ضمن مطالعه اسناد و تحقیقات، اطلاعاتی نیز از پایگاه‌های اطلاعاتی گردشگری جمع‌آوری شد. شکار غیرقانونی، قاچاق حیات‌وحش و قطع درختان جنگل به

(Beishami et al., 2020). پژوهش حاضر درصدد آن است با رویکرد کیفی و از منظر صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی در مناطق روستایی به شناسایی آسیب‌ها، بسترهای آسیب و راهکارهای رونق مجدد بوم‌گردی بپردازد. این پژوهش درصدد است به سه سؤال اصلی پاسخ دهد:

الف) صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی چه آسیب‌هایی را از بحران کرونا متحمل شده‌اند؟

ب) از دیدگاه صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی، بسترهای تشدید تأثیرات کرونا بر کسب‌وکار بوم‌گردی کدام هستند؟

ج) چگونه می‌توان کسب‌وکار بوم‌گردی را دوباره رونق بخشید؟ (پیشنهادها)

مروری بر ادبیات موضوع

همان‌طور که در بخش بیان مسئله اشاره شد، مطالعات محدودی به‌صورت ویژه، در ارتباط با تأثیرات کرونا بر مشاغل گردشگری انجام شده است که در این ابتدا به آن‌ها اشاره می‌شود.

بیشمی و همکاران (۲۰۲۰) با رویکرد کیفی به بررسی بازسازی و احیای فعالیت‌های بوم‌گردی در دوران پساکرونا پرداختند. جامعه آماری را مناطق بوم‌گردی در شرق مازندران تشکیل می‌دادند و برای انتخاب نمونه‌ها نیز از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است. برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های تحقیق، روش مصاحبه کیفی به کار رفته و در آن با تعدادی از صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی مصاحبه شده است. مصاحبه‌شوندگان توقف کامل اقامتگاه‌های بوم‌گردی ضروری نمی‌دیدند. بازآفرینی فعالیت‌های بوم‌گردی نیازمند ایجاد شکل قوی منطقه‌ای نظیر انجمن صنفی بوم‌گردی شرق مازندران است تا تعامل سازنده با حاکمیت ایجاد شود. **علوی و همکاران (۲۰۲۰)** به بررسی پیامدهای بیماری کووید ۱۹ بر گردشگری ورزشی پرداختند. این پژوهش با روش کیفی و رویکرد تحلیل تماتیک انجام شد. صاحب‌نظران رشته مدیریت ورزشی، جامعه‌شناسی و گردشگری جامعه آماری بودند. نمونه‌گیری هدفمند بوده و با ۱۴ مصاحبه اشباع نظری حاصل شد. از تحلیل داده‌های کیفی چهار مفهوم کلیدی پیامدهای شغلی، رویدادی، توسعه پایدار و پساکرونا و در ارتباط با راهکارهای پیشنهادی پنج مفهوم اصلی راهکارهای اقتصادی، بهداشتی، زیرساختی، مدیریتی و راهکارهای پساکرونا حاصل شد. **ترابی فارسانی و بهادری (۲۰۲۰)** راهکارهای مناسب برای رونق مجدد کسب‌وکار اقامتگاه‌ها در دوران پساکرونا با استفاده از رویکرد کیفی و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته را بررسی کردند. جامعه آماری مدیران، خبرگان و صاحبان اقامتگاه‌های گردشگری بود و از روش تحلیل محتوا و مضامین استفاده شد. اشباع نظری بعد از انجام ۱۵ مصاحبه حاصل شد. نتایج بررسی نشان داد که سیاست‌گذاری (اعطای وام کم‌بهره، بخشودگی مالیاتی و اعطای

1. Matiza
2. Chibli & Ben Said
3. Harsono
4. Tegal City
5. Cherkaoui

بوده است. نحوه رسیدن به کدهای اولیه بدین صورت بوده که هر یک از مصاحبه‌ها پس از پیاده‌سازی متن آن‌ها به داخل نرم‌افزار MAXqda¹⁸ منتقل شد. عبارت‌ها با دقت بررسی و پیام اصلی یا مفاهیم کلیدی هر یک از آن‌ها استخراج شد. کدهای اولیه پس از هر مصاحبه پالایش شده و با توجه به سنخیت با سایر کدهای کشف‌شده، ذیل مفهومی کلان‌تر قرار گرفته و این فرایند تکرار شد تا پس از پالایش مکرر، کدهای اولیه به مفاهیم و مفاهیم نیز هر یک بر اساس فرایند تجانس مفهومی، به‌عنوان مقوله سازمان‌دهی شدند و همین‌طور مقولات به‌وجودآمده نیز بر اساس منطق مقایسه مستمر در قالب مقولات اصلی یا طبقات با یکدیگر تلفیق شدند. در فرایند انجام پژوهش، برای اطمینان از صحت داده‌های جمع‌آوری‌شده، درگیری طولانی‌مدت و عمیق با داده‌ها وجود داشت. پس از کدگذاری محوری، کدگذاری انتخابی انجام شد. بدین ترتیب، حاصل تجزیه و تحلیل داده‌ها، ۸۱ مفهوم اولیه، ۳۰ مقوله، ۱۰ مقوله عمده یا بعد و سه مفهوم اصلی است. برای ارزیابی اعتبار از نقل قول‌ها و ایجاز استفاده شد. ایجاز به این معنا که تعداد کدهای ثانویه نسبت به کدهای اولیه باید نصف یا کمتر باشند. همچنین برای تأیید روایی ابزار سنجش، از گونه‌های روایی مکسول^۶ (۱۹۹۲) و راهبرد جانسون^۷ (۱۹۹۷) استفاده شد. برای نمونه برای افزایش روایی توصیفی از راهبردهای تکثر مشاهده‌گر (محققان) و متن نویسی بلافاصله بعد از مصاحبه؛ برای افزایش روایی تفسیری از راهبرد بازخورد مشارکت‌کننده و برای افزایش روایی نظری از راهبرد دریافت نظرات همکاران بهره گرفته شد. مصاحبه‌نامه شامل سؤالات باز درباره مشکلات اقتصادی و شغلی ناشی از کرونا برای اقامتگاه، آسیب‌های اجتماعی و روانی برای صاحبان اقامتگاه و خانواده‌هایشان بود که به سه تن از کارشناسان گردشگری و میراث فرهنگی و مجری طرح نشان داده شد تا روایی ابزار سنجش تأیید شود. در جدول شماره ۱ اطلاعات زمینه‌ای مصاحبه‌شوندگان ذکر شده است.

یافته‌ها

بعد از شنیدن مصاحبه‌ها، تبدیل آن‌ها به متن مکتوب با استفاده از رایانه، سطر به سطر کدگذاری و اطلاق یک عنوان به آن‌ها مرحله کشف مفاهیم اولیه انجام شد. در این مرحله به همه نکات کلیدی مصاحبه‌ها عنوانی داده شد، سپس همه این عناوین در جدول قرار گرفتند، وضعیت فراوانی کدهای استخراجی نشان‌دهنده اشباع نظری و توافق اکثریت اعضا بر روی آسیب‌های واردشده بر بوم‌گردی، بسترهای تشدیدکننده آثار بیماری کرونا و راهکارهای کاهش آن است (ن. گ جداول شماره ۲ و ۳) که در مجموع، ۸۱ مفهوم اولیه با شنیدن و خواندن مصاحبه‌ها استخراج شدند. در مرحله بعد، مفاهیم اولیه به علت تعداد فراوانی آن‌ها به مقولات اصلی تبدیل شدند. سپس مقولات اصلی در زیرمجموعه

دلیل کاهش فعالیت‌های انسانی در زمان شیوع کرونا و فروپاشی بوم‌گردی، تشدید شده بود. کمبود پژوهش مرتبط در حوزه گردشگری باعث شده است که در این پژوهش با شناسایی رابطه بین رویه‌های آسیب و راهکارهای محلی به شکاف‌های ذکرشده در ادبیات پرداخته شود. هدف از تفسیر این روایت، شناسایی چگونگی تصمیم‌گیری در مورد مدیریت اقامتگاه‌های بوم‌گردی در زمان بیماری کووید ۱۹ است که می‌تواند بر نحوه واکنش جامعه محلی بر آن تأثیر بگذارد. معمولاً در چنین شرایطی که جامعه با یک مسئله اجتماعی جدید مواجهه است که ابعاد آن ناشناخته و رعایت فاصله فیزیکی برای قطع زنجیره انتقال بیماری لازم است، استفاده از رویکردهای کیفی (گردند تئوری، مطالعات اسنادی، بحث‌های گروهی مجازی) ارجحیت دارد. بنابراین، نوآوری پژوهش حاضر این است که برای نخستین بار به طراحی مدلی جامع برای شناسایی آسیب‌ها، بسترها و راهکارهای احیای کسب‌وکار بوم‌گردی برای صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی با کمک کدگذاری پرداخته شده است.

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش دارای رویکرد کیفی بوده و از روش مصاحبه غیرساختمند برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. برای مدل نظری از روش گردند تئوری استفاده شده است. حجم نمونه ۲۱ نفر از صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی در استان مازندران است که بر مبنای نمونه‌گیری هدفمند با حداکثر تنوع انتخاب شده‌اند. بر این مبنا سعی شده است اکولوژیایی انتخاب شوند که دارای سابقه کاری بیشتر از دو سال در بوم‌گردی هستند و به لحاظ تحصیلات، سن و جنس متفاوت باشند. همچنین از نمونه‌گیری نظری استفاده شده و مقولات به‌دست‌آمده در کدگذاری مصاحبه اول، مبنای قرار گرفته و برای پر کردن خلأهای اطلاعاتی مصاحبه‌های بعدی انجام شدند. مبنای اتمام مصاحبه‌ها، اشباع نظری بوده است. با توجه به شرایط کرونا و تعطیلی اقامتگاه‌های بوم‌گردی از طریق مشاوران گردشگری با صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی ارتباط برقرار شد و مصاحبه‌نامه از طریق فضای مجازی (واتساپ) برای مشارکت‌کنندگان ارسال و از آن‌ها خواسته شد پاسخ‌های مبسوط و تشریحی به سؤالات را در قالب فایل‌های صوتی ارسال نمایند. از مجموع مصاحبه‌های دریافت شده، ۱۳ مصاحبه که به‌صورت کتبی یا فایل صوتی دریافت شد دارای پاسخ‌های مبسوط بود که این تعداد برای تحلیل و استفاده از نقل‌قول انتخاب شدند. به‌منظور افزایش اعتبار ابزار گردآوری، به محض دریافت فایل‌های صوتی در همان روز فایل‌ها از حالت شنیداری با تایپ کردن به متن مکتوب تبدیل شدند. مصاحبه‌ها در فاصله زمانی اردیبهشت و خرداد ۱۴۰۰ دریافت شدند. هر متن مصاحبه چندین بار توسط محقق خوانده شد تا درک عمیقی از آن حاصل شود. کدگذاری مصاحبه‌های انجام‌شده در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام شده و مبنای کدگذاری سطر به سطر

6. Maxwell

7. Johnson

یک مفهوم اصلی جای گرفتند (ن.گ جدول شماره ۴)

بگیرند و این کار باعث شد که روحیه خودشان خراب شد و هم نتوانستند آن روال عادی را پیش ببرند و صدمه زیادی دیدند. مقصر اصلی در بوم‌گردی‌های این شکلی خود مسئولین هستند و در صدور مجوز نیامدند همه جوانب کار را بسنجند» (آقا، ۴۰ ساله، دیپلم)

ب) ضررهای مالی: آسیب دیگری که شرکت‌کنندگان در گفته‌هایشان اظهار داشتند ضررهای مالی (کاهش درآمد، فروش اموال برای تأمین هزینه‌های اقامتگاه و عقب افتادن پرداخت تسهیلات و قرض‌ها و تقلیل نیرو) بود که باعث تعطیلی اقامتگاه‌ها و به فروش گذاشتن آن شد.

«من ناامیدی را توی خیلی از تأسیسات گردشگری دیدم به‌خاطر همین با من تماس می‌گرفتند که آیا سرمایه‌گذاری سراغ داریم که بیایند ملکشان را بخرند. به‌خاطر ضرر هنگفتی که کرده بودند سرمایه گذاشتند، خانه یا زمین فروختند. خانواده‌ها را تحت فشار قرار داده بودند که به دلیل کرونا نتوانستند درآمدی کسب کنند» (خانم، ۳۰ ساله، دکترای حرفه‌ای).

پ) تضعیف شاخص‌های کیفیت خدمات در بوم‌گردی: با آمدن کرونا و الزام اقامتگاه‌های بوم‌گردی به رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی، تغییرات زیادی در سیستم خدمات‌رسانی آن‌ها اتفاق افتاد که همین امر کیفیت آن را تحت‌الشعاع قرار داد. از دیدگاه شرکت‌کنندگان در مصاحبه‌ها، کرونا موجب ایجاد بدبینی و شکل‌گیری ذهنیت منفی در گردشگر شد.

۱) آسیب‌شناسی یا پیامدهای بیماری کرونا بر بوم‌گردی: پاسخگویان به آسیب‌ها و پیامدهای منفی کرونا برای کسب‌وکار، روابط اجتماعی و سلامت روان خود نیز اشاره داشتند که جدول شماره ۲، مقولات فرعی، اصلی و مفاهیم هسته آن را نشان می‌دهد.

آسیب‌های وارد شده بر بوم‌گردی از منظر صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی، با کدگذاری محوری ۲۵ خرده مقوله و ۹ مقوله اصلی و ۳ مفهوم هسته شکل گرفت. اکنون با ارائه نقل‌قول‌هایی از پاسخگویان به تشریح مقولات اصلی پرداخته می‌شود.

آسیب‌های اقتصادی و شغلی

الف) گردشگری پذیرای قاجاقی یا پنهانی: با لغو سفرها و محدود شدن مسافرت‌ها، برخی از اقامتگاه‌ها اقدام به پذیرش غیرقانونی مسافر و گردشگر کردند که اکثر این اقامتگاه‌ها مجوز فعالیت نداشتند و تنها کسانی که مجوز داشتند بیشتر تحت فشار اجتماعی اهالی روستا بودند. از دیدگاه پاسخگویان، مقصر اصلی توسعه این نوع بوم‌گردی، مسئولان گردشگری استانی هستند که نتوانستند جوانب کار را بسنجند. در این باره یکی از پاسخ‌گویان چنین گفته است:

«بیشترشان چون تسهیلات بانکی گرفته بودند و پرسنل حقوق‌بگیر داشتند، شاید بتوان گفت که اگر مهمان نمی‌گرفتند نابود می‌شدند و مجبور بودند به‌صورت قاجاقی هم شده مهمان

جدول ۱. اطلاعات جمعیت شناختی پاسخگویان.

جنس	تحصیلات	سن	شغل	سابقه کار	تاریخ مصاحبه
مرد	دیپلم	۴۰	کشاورز	۱۰ سال	۲۳ اردیبهشت
زن	لیسانس	۴۵	کشاورز	۵ سال	۲۳ اردیبهشت
مرد	فوق‌دیپلم	۲۶	-	۴ سال	۷ اردیبهشت
زن	دکترای	۳۰	ارزیاب بوم‌گردی	۷ سال	۲۵ اردیبهشت
مرد	کارشناسی ارشد	۳۷	کارمند منابع طبیعی	۶ سال	۹ اردیبهشت
زن	کارشناسی ارشد	۳۹	بخش خصوصی	۴ سال	۲۳ اردیبهشت
مرد	کارشناسی	۲۷	-	۳ سال	۸ اردیبهشت
زن	دیپلم	۴۲	خانه‌دار	۳ سال	۷ خرداد
زن	کارشناسی ارشد	۳۶	بخش خصوصی	۴ سال	۱۳ خرداد
زن	لیسانس	۳۶	-	۴ سال	۲۴ خرداد
مرد	راهنامه‌ی	۴۶	کشاورز	۸ سال	۲۷ خرداد
مرد	دیپلم	۵۰	کشاورز	-	۴ تیر

از مجموع، ۲۱ نفر از شرکت‌کنندگان در این پژوهش، ۸ نفر سطح تحصیلات و سن خود را اعلام نکردند.

جدول ۲. کدگذاری اولیه و ثانویه آسیب‌های کرونا برای بوم‌گردی (کدگذاری باز).

مفاهیم اصلی یا هسته	مقولات اصلی	مقولات فرعی
آسیب‌های اقتصادی و شغلی کرونا	گردشگری پذیرایی / مهمان‌پذیری پنهانی	دور زدن کنترل‌ها و مهمان‌پذیری غیرقانونی سخت‌گیری در رفت و آمد کاهش درآمد
	کاهش قابلیت‌های اطمینان و تضمین در بوم‌گردی	فروش اموال برای تأمین هزینه‌های اقامتگاه عقب افتادن پرداخت تسهیلات و قرض‌ها نگرش منفی به غذاهای محلی کاهش تقاضا برای محصولات خانگی تأثیر منفی کرونا روی تبلیغ فرهنگ فولکلور حساسیت روانی یا بدبینی گردشگر دریافت بازخورد منفی از سفر تأثیر منفی کرونا بر برند اقامتگاه تبلیغات منفی برای اقامتگاه تأثیر منفی بر زنجیره پذیرش گردشگر
آسیب‌های روانی کرونا	داغ اجتماعی	عدم پاسخگویی به تمام نیازهای گردشگران تأثیر کرونا بر برچسب خوردگی اقامتگاه در ایجاد بیماری تأثیر فشار اجتماعی بر بسته شدن اقامتگاه بیگانه‌ستیزی بومیان
	کلیشه‌های ذهنی منفی	منفی‌نگری محلی‌ها به بوم‌گردی ترس از پلمپ شدن اقامتگاه
آسیب‌های اقتصادی	هراس اقتصادی	کنترل نامحسوس فضای روستا برای صاحبان مجوز تلقین ایجاد بوم‌گردی به‌عنوان یک اشتباه
	هراس روانی	ترس، انزوا و ناامیدی وسواس در مصرف آب
	هراس جسمی	همه‌گیری کرونا در بوم‌گردی به‌عنوان یک شغل خانوادگی وسواس در استفاده از مواد ضدعفونی‌کننده

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

آسیب‌های اجتماعی کرونا

الف) داغ اجتماعی: یکی از نظریه‌پردازان نظریه برچسب‌زنی در جامعه‌شناسی، اروین گافمن است. او علاقه‌مند بود که شکاف میان آنچه یک شخص باید باشد (هویت اجتماعی بالقوه) و آنچه یک شخص واقعاً است (هویت اجتماعی بالفعل) را مورد بررسی قرار دهد. کسی که شکافی میان این دو هویتش باشد، داغ‌خورده است (Robington & Weinberg, 2003). در اظهارات پاسخگویان، یکی از منابعی که منشأ فشار اجتماعی برای صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی بود فضای اجتماعی حاکم بر روستا بود که اقامتگاه را

«ما نمی‌توانستیم غذای محلی را مانند غذای کنسروی ضدعفونی کنیم و بگوییم که بله آقا ما توانستیم تمام موارد بهداشتی را کنترل کنیم. نه چنین چیزی نیست. وقتی من نمی‌توانم چنین فضایی را با تمام شرایط کرونایی در اختیار مهمان بگذارم مجبورم که غذای محلی را کنار بگذارم و غذای کنسروی در اختیار مهمان بذارم ناخودآگاه ذهن مهمان را هرچند دلیل کار من را هم بداند خراب می‌کند و در پس‌زمینه ذهنش می‌ماند که این اقامتگاهی که من رفتم آن توقعی که من حداقل از غذای اقامتگاه داشتم نبود» (آقا، ۴۰ ساله دیپلم)

منبع انتقال و گسترش بیماری کرونا تلقی می‌کردند.

«عیناً دیدیم که اگر بیماری یا سرماخوردگی به وجود می‌آمد آن را به فضای گردشگری تعمیم می‌دادند؛ شما مسبب این قضیه شدید و اگر شما مهمان نمی‌آوردید این ویروس وارد محله یا روستا نمی‌شد» (آقا، ۲۷ ساله، کارشناسی).

ب) کلیشه‌های ذهنی منفی: کلیشه‌های ذهنی را می‌توان به صورت مجموعه باورهای حاکم متعلق به یک گروه اجتماعی در مورد خصوصیات یک گروه اجتماعی دیگر، تعریف نمود (Mirtagian et al., 2020). شیوع یک بیماری باعث تشدید بیگانه هراسی در جوامع و انگ‌زنی به گروه‌های خارجی به عنوان عامل تهدید و به تبع آن تحریکات تعارضات بین دو گروه گردشگران و جامعه میزبان می‌شود (Mirtagian et al., 2020). در این باره یکی از پاسخگویان گفته بود:

«روستایی‌ها قبل از کرونا هم نگاهشان به اینکه اینجا بوم‌گردی تأسیس شود خیلی منفی بود و من مدت یک سالی که اینجا کار می‌کردم خودم برایشان توضیح دادم که بوم‌گردی چی هست، آن‌ها راغب شده بودند که خانه‌های قدیمشان را بازسازی کنند اما با آمدن کرونا همه چیز بهم ریخت و این داستان منتفی شد.» (خانم، ۳۰ ساله، لیسانس)

آسیب‌های روانی کرونا

آسیب‌های روانی کرونا به عنوان یک مقوله اصلی دارای چند زیرمجموعه از جمله هراس اقتصادی، هراس روانی و هراس جسمی یا ترس از ابتلا است. در این باره برخی از پاسخگویان گفته‌اند:

«من خیلی دپرس شدم چون قصد داشتم با درآمد ایام نوروز به طرح توسعه بپردازم که با حضور کرونا کاملاً برنامه‌ها به هم ریخت. صدمه روانی و مالی برای من کاملاً شرایط سختی را به وجود آورده است» (خانم، سن و تحصیلات اعلام نشده).

بخشی دیگر از آسیب‌های روانی به رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی در اقامتگاه مربوط بود. در این زمینه یکی از پاسخگویان این‌طور مشکلاتشان را بیان کردند:

«در خصوص بهداشت روان بسیار سخت هست ورود گردشگر به اقامتگاه و تمیز و مرتب کردن، ضدعفونی کردن بسیار سخت هست و باید با ماسک باشی و عرق می‌کنی نمی‌توانی کار کنی. هر روز باید اقامتگاه را ضدعفونی کنی. شیرآلات و ملحفه‌ها را بشوری این خودش باعث استرس می‌شود» (آقا، ۳۷ ساله، کارشناسی ارشد).

ب) بسترهای تشدیدکننده تأثیرات کرونا بر کسب‌وکار بوم‌گردی: بعد از بیان آسیب‌هایی که متحمل شدند آن‌ها به زمینه‌های شکل‌گیری این آسیب‌ها یا تشدید آن‌ها اشاره داشتند که جدول شماره ۳ آن را نشان می‌دهد.

جدول ۳. کدگذاری اولیه و ثانویه بسترهای تشدید آثار کرونا بر بوم‌گردی (کدگذاری باز).

مفاهیم اصلی یا هسته	مقولات اصلی	مقولات فرعی
	مدیریت اجرایی ناکارآمد	عدم همه‌جانبه‌نگری به مسئله بوم‌گردی قصور مسئولان گردشگری مقررات دست و پاگیر
	رواج بوم‌گردی غیرمتعارف	جا افتادن تعریف غلط از بوم‌گردی در بین مردم نگاه غیرتخصصی و غیرجهانی به بوم‌گردی عدم درک تفاوت گردشگر با مهمان
بسترهای تشدیدکننده آثار کرونا بر کسب‌وکارهای بوم‌گردی	ضعف اعتماد اجتماعی	عدم وجود اعتماد برون‌گروهی برای حمایت عدم حمایت خانواده از بوم‌گردی
	شرایط اقتصادی حاکم	تحریم‌ها و رکود اقتصاد داخلی وابستگی اقتصادی منفی به بوم‌گردی
	فقدان مهارت‌های شغلی لازم	عدم شناخت بحران‌ها در گردشگری نداشتن تجربه در گردشگری
	صدور غیراصولی مجوزها	صدور مجوزهای بی‌رویه ایجاد رقابت‌های نفس‌گیر و بیمارگونه

همان‌طور که جدول شماره ۳ نشان می‌دهد، ۱۴ مقوله فرعی، ۶ مقوله اصلی و ۲ مفهوم هسته یا اصلی به دست آمد که در اینجا با شرح نقل قول‌ها از مشارکت‌کنندگان هریک از مقولات توضیح داده می‌شوند.

الف) مدیریت اجرایی ناکارآمد: یکی از نمودهای مدیریت اجرایی ناکارآمد، عدم هماهنگی بین مسئولین استانی، فرمانداری‌ها و شوراهای روستایی است که خودسرانه به بستن راه‌های مواصلاتی روستاها اقدام می‌کردند. در این زمینه یکی از پاسخگویان گفته است:

«متأسفانه تصمیمات ستاد کرونا یا مسئولین بخشی که من دارم کار می‌کنم همیشه دقیقه نود هست. کسی که برای سفر برنامه‌ریزی می‌کند امکان دارد که مثلاً کارمند باشد. یک هفته دو هفته یک سال یا دو سال قبل برنامه‌ریزی کند که به منطقه بیاید. اما می‌بینیم که رنگ‌بندی‌ها تغییر می‌کند. ستاد کرونا یا گردشگری چیزی نمی‌گویند و مسئولین محلی خودشان تصمیم می‌گیرند راه را ببندند، و همه این داستان‌ها تأثیر منفی می‌گذارد هم از لحاظ تبلیغات روی شغل و اقامتگاه و هم برای همان مسافران» (خانم، ۳۰ ساله، کارشناسی).

ب) رواج بوم‌گردی غیرمتعارف: به نظر پاسخگویانی که سابقه کاری طولانی در بوم‌گردی دارند در سال‌های اخیر تعداد اقامتگاه‌های بوم‌گردی به شدت افزایش پیدا کرده و اغلب کسانی که وارد این حوزه می‌شوند نه تخصص گردشگری دارند و نه آموزشی در این زمینه دیده‌اند و به تعبیری بوم‌گردی را به‌عنوان یک شغل اصلی می‌بینند و با تعاریف جهانی و علمی از آن آشنایی ندارند. در این باره یکی از پاسخگویان این‌گونه گفته است:

«بالای ۹۰ درصد بوم‌گردی‌ها بوم‌گردی نیستند. بوم‌گردی یعنی یک فضای خانوادگی که با یک سرمایه‌گذاری تقریباً محدود فضایی را به آن اضافه کنید و به میهمانان یا گردشگران خانوادگی خود اختصاص دهید و به اقتصاد خانواده ۲۵ تا ۳۰ درصد کمک کند» (آقا، ۴۰ ساله، دیپلم).

پ) ضعف اعتماد اجتماعی در جامعه: یکی از مواردی که آسیب‌های کرونا بر بوم‌گردی را تشدید کرد ضعف یا فقدان اعتماد اجتماعی هم از سوی خانواده‌ها و هم از سوی مردم روستا بود. برخی از شرکت‌کنندگان با اشاره به عدم اعتماد و اطمینان از سوی اجتماع روستایی اشاره داشتند که این تحمل آسیب‌های کرونا را سخت کرده بود. در این باره یکی از پاسخگویان گفته است:

«شدیداً از طرف خانواده برای استارت زدن به این کار تحت فشار بودم. پدر و مادر زیاد به این مسئله خوش‌بین نبودند و اعتماد نداشتند. حتی در روستای پدری‌ام هم نگاه منفی به این قضیه وجود داشت» (زن، ۴۵ ساله، لیسانس).

ت) شرایط اقتصادی حاکم: از دیدگاه مشارکت‌کنندگان،

تحریم‌های اقتصادی و تورم باعث شد ضررهای مالی با وجود کرونا بیشتر به چشم بیاید. از دیدگاه پاسخگویان، موانعی مانند تحریم، تورم، قیمت‌های نجومی و کاهش درآمد، کل درآمد خانواده را تحت تأثیر قرار داد. در این زمینه یکی از پاسخگویان این‌طور گفته است:

«آن انتظاری که می‌رفت که درآمد ایجاد شود و افراد به سودی برسند دیگر وجود نداشت و هزینه‌ای که کردند به آنان برگردد اتفاق نیفتاد. من شاهد بودم خانواده‌هایی که اقتصادشان تحت تأثیر قرار گرفت و به درآمد این کار وابسته بودند مانند پدر، مادر، برادر و عروس همه داشتند از این مکان کسب درآمد می‌کردند» (خانم، ۳۰ ساله، دکترای حرفه‌ای).

ث) فقدان مهارت‌های شغلی: از دیدگاه مشارکت‌کنندگانی که سابقه طولانی در این حرفه داشتند، افرادی که تازه کار بودند و با بحران‌های این شغل آشنایی نداشتند متحمل شکست‌های زیادی شدند. یکی از پاسخگویان این‌گونه گفته است:

«به نظر من آن‌هایی بیشترین لطمه را از کرونا دیدند که سابقه خیلی زیادی توی این کار ندارند و با چیزهایی که ممکن هست در این شغل پیش بیاید آشنا نبودند. خانه، زمین می‌فروشند یا وام می‌گیرند. همه چیز این نیست که یک خانه کلنگی داشته باشی درستش کنی به سبک قدیم بعد بخواهی کسب درآمد کنی» (خانم، ۳۹ ساله، کارشناس ارشد).

ج) صدور غیراصولی مجوزها: به‌زعم پاسخگویان دادن بی‌حد و حصر مجوز به افراد صرفاً برای بالا بردن آمار تنها رقابت‌های نفس‌گیر و بیمارگونه‌ای را ایجاد کرده است که در شرایطی مانند بحران کرونا که این شغل به شدت به آمدن مسافر و گردشگر وابسته است، تنها کسانی آسیب‌های جدی دیده‌اند که تازه کار بوده یا وام‌های کلان گرفته یا سرمایه‌های خود را در این راه صرف کردند و شغل جانبی دیگری ندارند.

«شاید مهم‌ترین دلیلی که باعث شد گردشگری این حجم لطمه را از کرونا بخورد صدور مجوزهای بی‌رویه بود. مسئولین ما خصوصاً در بخش بوم‌گردی آمدند به صورت فله‌ای مجوز صادر کردند و مردم را تشویق کردند: افسانه‌ای بوم‌گردی بزنید به شما درآمد می‌دهد، شغل ایجاد می‌شود بدون اینکه زیرساخت‌های مردم کشورمان را ببینند و بسنجند» (آقا، ۴۰ ساله، دیپلم).

راهکارهای کاهش آسیب‌ها: سومین سؤالی که این پژوهش درصدد پاسخگویی به آن بوده راهکارهایی است که صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی برای تداوم امنیت شغلی و رونق کسب‌وکارشان در شرایط کرونایی و باقی ماندن در این شرایط دشوار بیان کردند. جدول شماره ۴ دسته‌بندی این راهکارها و زیرمجموعه آن‌ها را نشان می‌دهد:

جدول ۴. کدگذاری اولیه و ثانویه راهکارهای مقابله (کدگذاری باز).

مفاهیم اصلی	مقولات اصلی محوری	مقولات فرعی
راهکارهای فردی	اقتصاد کرونایی	هم‌زیستی با کرونا تداوم کسب درآمد با رعایت پروتکل‌ها داشتن اعتمادبه‌نفس مقاومت و داشتن اراده قوی
راهکارهای اجتماعی	تحکیم شبکه اجتماعی	بهره‌گیری از تجربیات افراد موفق احساس مسئولیت نسبت به هم نوعان حمایت اجتماعی از ورشکسته‌ها بوم‌گردی یک شغل مشارکتی
راهکارهای اجرایی	برنامه‌ریزی دقیق اداری	ایجاد فضایی برای هم‌اندیشی و چاره‌اندیشی بین مسئولین و بوم‌گردان
	مشارکت همدلانه مسئولان	همیاری مسئولان برای گذر از بحران کرونا
	تقویت تشکلهای تعاونی و صنفی	تشکیل تعاونی برای کاهش آسیب‌های اقتصادی
	تقویت مهارت‌های شغلی	برگزاری دوره‌های آموزشی
راهکارهای شغلی	رسوخ در بازار	بازاریابی مجازی راه‌اندازی فروشگاه اینترنتی داشتن یک شغل اصلی
	داشتن کمک هزینه شغلی	توجه به بوم‌گردی به‌عنوان شغل ثانویه
راهکارهای فرهنگی	توجه به تعلقات فرهنگی	نقش حس وطن‌پرستی و فرهنگ دوستی اهتمام به فرهنگ فولکلور
	توجه به میراث طبیعی	احترام به فرهنگ و طبیعت مازندران

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

«مکان زندگی از اقامتگاه جدا باید باشد تا خیلی روی ما تأثیر نگذارد. پروتکل را باید رعایت کرد. مسافری هم می‌آید. چون ظرفیت را کامل نمی‌کردیم و آنجا در اختیار یک خانواده یا یک زوج قرار می‌دادیم راحت باشند، برای ما هم راحت‌تر بود» (خانم، ۲۶ ساله، کاردانی).

ب) راهکارهای اجتماعی: پاسخگویانی که سابقه کاری بیشتری در بوم‌گردی داشتند معتقد بودند که بوم‌گردی‌ها باید مانند حلقه‌های یک زنجیر به یکدیگر وصل باشند و در زمان بحران‌ها از تجربیات یکدیگر استفاده کنند. از منظر صاحبان اقامتگاه‌ها بوم‌گردی تشکلهایی مانند اصناف، انجمن‌ها و تعاونی‌ها می‌تواند آسیب‌های اقتصادی و روانی در این حرفه را کاهش بدهد.

«ما در اقامتگاه‌ها فردی که بیمه شده باشد و مجبور باشیم حقوق بدهیم نداشتیم. چون تعاونی هست و همه سهام‌دار بودند، در سود و ضرر شریک بودند. در مورد تأثیرات روحی روانی کرونا ما هم چنین چیزی نداشتیم ما مانند یک تعاونی هستیم و با برگزاری کلاس‌های آموزشی و با هم بودن سعی کردیم کم

همان‌طور که جدول شماره ۴ نشان می‌دهد، راهکارها شامل پنج راهکار به‌عنوان مفاهیم اصلی، ۱۲ مقوله اصلی و ۱۹ مقوله فرعی است که در ادامه این مجموعه بیان و توضیح داده می‌شوند و اعتبار هر یک از آن‌ها به واسطه نقل‌قول‌هایی از مصاحبه‌شوندگان برآورد می‌شود.

الف) راهکارهای فردی: از دیدگاه پاسخگویان، اولین دسته از راهکارها، راهکارهای فردی است که با رعایت فاصله فیزیکی و دستورالعمل‌های بهداشتی در بوم‌گردی مانند سایر مشاغل می‌توانند شروع به کار نمایند. به عبارت دیگر، کسب‌وکار را نمی‌شود برای همیشه تعطیل کرد. عنوان مقوله اصلی آن اقتصاد کرونایی است یعنی کسب‌وکارهایی که در درجه اول به حفظ سلامت و بهداشت خود و کارکنانشان توجه بیشتری داشته و سختگیرانه‌تر دستورالعمل‌های بهداشتی را در ارائه خدمات سفر به مشتری مدنظر قرار دهند بسی بیشتر می‌توانند به جلب اعتماد از دست‌رفته مسافری که در درجه اول به فکر سلامت خود است، اهتمام ورزند و در انتها گوی رقابت را از سایر رقبای خود برپایند. در این باره یکی از پاسخ‌دهندگان گفته است:

نیاوریم (خانم، ۳۰ ساله، دکترای حرفه‌ای)

«تولید محتوای درست در فضای مجازی بهترین ابزار برای تبلیغ امکانات و خدمات است و به‌ویژه در زمان کرونا تولید محتوا به‌صورت فیلم و عکس از تمهیدات بهداشتی داشته باشیم تا اعتماد مشتریان را جلب کنیم» (خانم، سن و تحصیلات اعلام نشده).

«چون تجزیه و تحلیل آماری بلد بودم توانستم کسب‌وکار خوبی در فضای مجازی داشته باشم. تبلیغات را می‌گرفتم و درآمد از این راه بود و یک فروشگاه اینستاگرامی راه انداختیم مربوط به لوازم چوبی و لوازم آشپزخانه و آشپزی تو طبیعت» (آقا، ۲۷ ساله، کارشناسی).

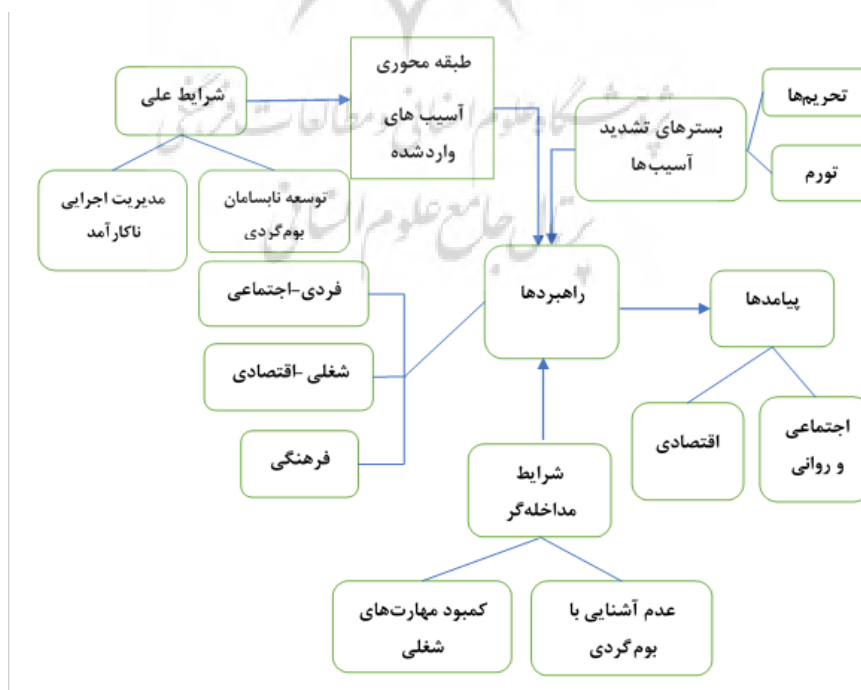
ت) راهکارهای فرهنگی: دسته آخر راهکارهایی که پاسخگویان به آن اشاره داشتند در مقوله اصلی راهکارهای فرهنگی جای گرفت. از دیدگاه پاسخگویان فرهنگ و طبیعت مازندران منشأ تعلقات مکانی و حس وطن‌دوستی است. مکان‌ها به دلیل اهمیت فرهنگی و هویتی، فرصت ایجاد تعلق و تأمین سازگاری محیطی و حمایت از هدف را دارند بنابراین، تعلق مکانی در ارزیابی مقابله و پیام‌های محلی در ارزیابی تهدید اثرگذار هستند (Scannel & Gifford, 2011). در این باره یکی از پاسخگویان گفته است:

«برای من بوم‌گردی نه فقط برای درآمدش است بلکه واقعاً خودم یک جور حس مسئولیت نسبت به فرهنگ، آداب و رسوم و زادگاهم دارم. اگر بخواهم درصد بدهم ۲۰ درصد درآمد بود اما ۸۰ درصد علاقه من به مازندران، فرهنگ و گذشتگانم بود» (خانم، ۳۰ ساله، لیسانس).

پ) راهکارهای اجرایی: راهکارهای اجرایی عمدتاً به راهکارهایی از بالا به پایین اشاره دارد که پاسخگویان از مقامات و نهادهای مسئول در امر گردشگری و بوم‌گردی انتظار داشتند. چنان‌که از دیدگاه اکثر پاسخگویان آنچه باعث تشدید آسیب‌های مالی از کرونا برای این صنعت شد عملکرد نسنجیده، ناهماهنگ و عدم قاطعیت در اجرای تصمیم‌گیری‌ها از سوی مقامات گردشگری استان یا مقامات محلی است.

«خواهشی که من از مسئولان دارم با توجه به اینکه سونامی بسیاری بد و شدید بر مردم و خصوصاً بر گردشگری و خود ما وارد شد، یک فضایی ایجاد کنند تا دوستانی که حداکثر به این گردشگری وابسته بودند سرپا بایستند و خودشان را بتوانند احیا کنند، دوباره به این گردشگری سامان بدهند و اگر مسئولین نتوانند فکری کنند یا راهکاری بیندیشند حتماً ۵۰ درصد گردشگری ما بسته خواهد شد» (خانم، ۳۹ ساله، کارشناسی ارشد).

ت) راهکارهای شغلی: همان‌طور که در بخش آسیب‌های شغلی و اقتصادی بوم‌گردی اشاره شد شاخص‌های تضمین و قابلیت اطمینان به خدمات بوم‌گردی با وقوع کرونا و مدیریت اجرایی ناکارآمد تنزل پیدا کرد، اما راهکارهایی که پاسخ‌دهندگان توصیه داشتند عبارت است از توسعه محصول از طریق بازاریابی اینترنتی و برخورداری از مهارت‌های شغلی دیگر. واقعیت این است که اکثر پاسخگویان، بوم‌گردی را نه به‌عنوان یک حرفه اصلی بلکه یک شغل جانبی و مکمل اوقات فراغت خود تعریف می‌کنند.

تصویر ۱. الگو ارائه‌شده حاصل از کدگذاری انتخابی آسیب‌شناسی تأثیرات کرونا بر اقامتگاه‌های بوم‌گردی. منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

کدگذاری محوری یا مدل نظری استخراج‌شده

در مرحله کدگذاری محوری از طریق مقایسه ابعاد و ویژگی مربوط به طبقات خرد به‌دست‌آمده در کدگذاری باز، تلاش شد تا خرده مقولات مرتبط با هم در یک طبقه جدید جای بگیرند به نحوی که برحسب ویژگی‌های مشترک و موجود بین خرده مقولات در هر طبقه، نام‌گذاری طبقات وسیع‌تر انجام شود. کدگذاری محوری شامل پنج مرحله بود. اول، شناسایی شرایط علی وقوع آسیب‌های کرونا بر بوم‌گردی که شامل مدیریت اجرایی ناکارآمد و توسعه نابسامان بوم‌گردی است. دوم بسترهای حاکم یا زمینه‌هایی مانند تحریم و تورم که سبب تشدید آسیب‌ها شده است. سوم، شرایط مداخله‌گر که شرایط ساختاری هستند که مداخله سایر عوامل را محدود می‌کنند مانند فقدان مهارت‌های شغلی یا عدم آشنایی با بوم‌گردی علمی. چهارم پیامدهای ناشی از آسیب‌ها که به سه دسته پیامدهای مربوط به سلامت روان، اجتماعی و اقتصادی تقسیم شدند و در نهایت، راهبردها که به راهبردهای فرهنگی، شغلی و اجتماعی تفکیک شدند (تصویر شماره ۱).

کدگذاری انتخابی

با توجه به نتایج حاصل از کدگذاری محوری، می‌توان گفت که عوامل اقتصادی و مدیریتی از شرایط علی و شرایط مقدم هستند که به تشدید تأثیرات کرونا بر رکود اقامتگاه‌های بوم‌گردی انجامید. تجربه زیسته صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی نشان می‌دهد تدوین راهکارهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی زمینه رونق مجدد کسب‌وکارهای بوم‌گردی را فراهم می‌کند و موجب غنای فرهنگی جوامع میزبان، حفاظت از منابع گردشگری و افزایش رفاه و کیفیت زندگی جوامع میزبان می‌شود که به‌کارگیری این راهبردها می‌تواند پیامدهای اقتصادی مثبت مانند کاهش بیکاری، بازار جدید تولیدات محلی، توسعه صنایع دستی، بهبود کیفیت خدمات و افزایش سطح رفاه و کیفیت زندگی، را به همراه داشته باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که قبلاً مطرح شد، این تحقیق با هدف واکاوی نظام معنایی صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی از آسیب‌های ناشی از کرونا بر اشتغال و روابط اجتماعی‌شان انجام شده است و می‌کوشد نشان دهد بوم‌گردان این پدیده و پیامدهای مربوط به آن را چگونه درک، تفسیر و ارزیابی کرده و چگونه خود را برای مقابله با آن مهیا می‌کنند. در کدگذاری اولیه، ۵۷ مفهوم اولیه استخراج شد که با بازخوانی چندین باره از سوی محققان، تفاوت‌ها و شباهت‌های آن‌ها مشخص شد و با در نظر گرفتن سؤالات پژوهش سه مقوله اصلی ساخته شد (آسیب‌های کرونا بر کسب‌وکار بوم‌گردی، بسترهای تشدیدکننده آثار کرونا بر

آن و راهکارهای کاهش آسیب‌ها) انجام شده است. آسیب‌های ناشی از کرونا بر بوم‌گردی به آسیب‌های شغلی و اقتصادی، اجتماعی و روانی تقسیم شدند. از دیدگاه پاسخگویان مهم‌ترین آسیب اقتصادی کاهش درآمد و مهم‌ترین آسیب شغلی کاهش شاخص‌های تضمین و اطمینان‌پذیری خدمات اقامتگاه بود. در بین آسیب‌های اجتماعی، شکل‌گیری کلیشه‌های ذهنی منفی یا داغ اجتماعی به‌ویژه برای دارندگان مجوز بوم‌گردی بود که از دیدگاه ساکنان بومی و محلی آن‌ها به‌عنوان ناقلان و واردکنندگان ویروس کرونا شناخته می‌شدند که هزینه اجتماعی سنگینی برای آن‌ها به همراه داشت. در بین آسیب‌های روانی، اضطراب و هراس از ابتلا به بیماری، ورشکسته شدن و کاهش تاب‌آوری در برابر ضررهای مالی شدیدتر بود. آنچه در این میان باعث تشدید ضررها و آسیب‌های مالی - اجتماعی کرونا بر آن‌ها شد مدیریت اجرایی ناکارآمد و شرایط اقتصادی حاکم بر جامعه بود که باعث شد نوعی اقتصاد زیرزمینی در بوم‌گردی شکل بگیرد و به خصوص افرادی که مجوزی برای این کار نداشتند از این موقعیت سوءاستفاده نمایند و به‌صورت پنهانی و قاچاقی مسافر یا گردشگر بپذیرند. از دیگر بسترهای تشدیدکننده فقدان مهارت‌های شغلی و عدم داشتن شناخت علمی و جامع از بوم‌گردی بود که بیشترین آسیب را کسانی در این حرفه متحمل شدند که برای اولین بار و بدون تجربه قبلی وارد این حرفه شدند و ضررهای مالی زیادی دیدند. درباره راهکارهای مقابله با ضررهای ناشی از بحران کرونا، پاسخگویان به موارد مختلفی اشاره داشتند که به راهکارهای فردی، اجتماعی، اجرایی، شغلی و فرهنگی تقسیم‌بندی شدند. مهم‌ترین راهکارها، راهکارهای اجتماعی و اجرایی بود. بهره‌گیری از تجربیات افراد موفق در بوم‌گردی و همین‌طور ایجاد شبکه‌های اجتماعی مانند تعاونی‌ها و انجمن‌ها در چگونگی مقابله با بحران‌ها، افزایش درآمدها و کاهش آسیب‌های اقتصادی به‌عنوان راهکار اجتماعی پیشنهاد شد و از طرف دیگر انتظاراتی مانند برنامه‌ریزی هماهنگ مسئولان و برگزاری دوره‌های آموزشی بود که پاسخگویان از مسئولان گردشگری و محلی خود داشتند.

با توجه به یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود: ۱- با توجه به اینکه مهم‌ترین شاخص مقوله محوری آسیب‌های اقتصادی بود توصیه می‌شود تسهیلات مالی و اعتباری کم‌بهره برای صاحبان اقامتگاه‌ها در نظر گرفته شود و همکاری لازم با سرمایه‌گذاران داخلی در خصوص ارائه تسهیلات بانکی و سرمایه‌گذاری در روستا و اشتغال افراد صورت گیرد. ۲- با توجه به اینکه مهم‌ترین شاخص مقوله راهبردی، راهبرد شغلی بود، توصیه می‌شود از مفهوم تخریب خلاق^۸ استفاده شود. با وجود همه‌گیری کووید ۱۹، صاحبان اقامتگاه‌ها به‌خاطر اضطراب ناشی از آن سعی در جبران فرصت‌های از دست‌رفته داشته و در تلاش باشند تا به نحوی با خلاقیت و نوآوری این تهدید را به فرصت تبدیل کرده

8. Creative Destruction

و فعالیت‌های اقتصادی خود در راستای گردشگری را به شکل جدیدی احیا نمایند. به گونه‌ای که از خانه و محل زندگی خود خارج نشده و با صرف کمترین هزینه و بدون نگرانی از عدم حضور گردشگران با ارائه خدمات برای دوستداران صنعت بوم‌گردی از طریق گردشگری مجازی اقدام نمایند. این افراد می‌توانند با پیوستن به شبکه میلیونی در حوزه گردشگری مجازی به خلق ایده‌های استارت‌آپی بپردازند.

تشکر و قدردانی

این مقاله مستخرج از طرح دوره پسادکتر با عنوان «مطالعه آثار و پیامدهای بحران کرونا بر بوم‌گردی و شناسایی راهکارهای مقابله با آن» است که با شماره ۹۹۰۱۲۷۵۸ از سوی صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور به تصویب رسیده و با پشتیبانی دانشگاه گلستان به اجرا در آمده است.

References

- Alavi, S., Karroubi, M., Zabihi, I., Alavi, S. H. (2020). Covid 19 and sport tourism: Identifying the consequences and presenting a solution, *Quarterly Journal of Tourism Management Studies*, Covid 19 Epidemic Special Issue, Fall 2020, 1-32. (In Persian)
- Basouli, M., & Jabbari, G. (2021). The relationship between crisis management and community resilience in tourism destination at corona crisis case study: Hamedan City, *Journal of Urban Tourism*, 8(1):33-48 (in Persian)
- Beishami, B., Asadi Amiri, T., & Salehi, S. (2020). A Study of ecotourism reconstruction strategies in the post-corona period (Case study: rural areas of Mazandaran), *Journal of Tourism Research*, 2(1): 29-47. (In Persian)
- Cherkaoui, S., Boukherouk, M., Lakhel, T., Aghzar, A., & El Youssefi, L. (2020). Conservation amid COVID-19 pandemic: Ecotourism collapse threatens communities and wildlife in Morocco, *E3S Web of Conferences* 183, 01003 (2020), <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202018301003>.
- Chebli, A., & Ben Said, F. (2020). The impact of Covid-19 on tourist consumption behavioral perspective article, *Journal of Tourism Management Research*, 7(2): 196-207.
- Harsono, S. (2020). The impact of Covid-19 on Marine ecotourism in Tegal City, *E3S Web of Conferences* 202, 07020 (2020), <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202020207020>
- Johnson, B. (1997). Examining the validity structure of qualitative research. *Education*, 118(2), 282-292.
- Matiza, T. (2020). Post-COVID-19 crisis travel behavior: towards mitigating the effects of perceived risk, *Journal of Tourism Futures*, <http://dx.doi.org/10.1108/JTF-04-2020-0063>
- Maxwell, J. (1992). Understanding and validity in qualitative research. *Harvard Education Review*, 62(3), 279-300.
- Mirtaghian Rudsari, M., Farrokhan, F., & Taghavi, M. (2020). Investigating the behavior of the host community towards tourists during the outbreak of Covid 19, *Quarterly Journal of Tourism Management Studies (Covid 19 Epidemic Special Issue)*, Fall 2020, 115-143. (In Persian)
- Robington, E., & Weinberg, M. (2003). Seven theoretical approaches to the study of social issues, translated by Rahmatollah Sedigh Sarvestani, Tehran: University of Tehran Press. (In Persian)
- Salehi, S. (2019). Analysis of ecotourism situation in order to develop tourism in rural areas of Mazandaran province (Phase 1: Hezar Jerib Neka region), Mazandaran University and the General Directorate of Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism of Mazandaran. (In Persian)
- Scannel, L., & Gifford, R. (2011). Personally relevant climate change, The role of place attachment and local versus global message framing engagement, *Journal of Environment and Behavior*, 45(1), 60-85.
- Torabi Farsani, N., & Bahadori, R. (2020). Identifying strategies for the prosperity of accommodation after the outbreak of Covid 19, *Quarterly Journal of Tourism Management Studies* (Covid 19 Epidemic Special Issue), Fall 2020, 91-114. (In Persian)

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی